

DIERENARTSEN | VETERINAIRES
ZONDER GRENZEN | SANS FRONTIERES

BELGIUM

Mei 2016

DZG Policy Brief

Nr 4

KWALITEITSVOLLE DIERENGEZONDHEIDSZORG VOOR ROND TREKKENDE VEEHoudERS IN WEST-AFRIKA

- In navolging van de richtlijnen van de Wereldierengezondheidsorganisatie (OIE) is een harmonisering van de nationale en regionale wetgeving rond dierengezondheidszorg absoluut noodzakelijk. Dit om rondtrekkende veehouders in West-Afrika – en meer specifiek in de Sahel – kwaliteitsvolle en betaalbare dierengezondheidszorg aan te bieden aan een zo laag mogelijke prijs.
- Bijzondere aandacht dient te gaan naar veterinaire systemen die de rollen, functies en statuten van de lokale dierenverzorgers bepalen, alsook naar de cruciale interacties tussen deze dierenverzorgers en privé-dierenartsen. Systemen die lokale dierenverzorgers en privé-dierenartsen samenbrengen zijn essentieel om kwalitatief hoogstaande veterinaire diensten te garanderen.
- Het is van cruciaal belang om beter rekening te houden met de noden van de veehouders op het vlak van dierengezondheid voor het uitwerken van een veterinair zorgsysteem dat in staat is aangepaste en kwaliteitsvolle diensten te verlenen. Op regionaal niveau stellen organisaties zoals de West-Afrikaanse Economische en Monetaire Unie (UEMOA) - en meer bepaald haar veterinaire commissie - interessante pistes voor. Die zijn en blijven echter ontoereikend. Prioriteit zou moeten gaan naar participatieve, lokale voorzieningen zoals de lokale veterinaire privédiensten (Services Vétérinaires Privés de Proximité, SVPP).

De rondtrekkende veeteelt of pastoralisme vervult enkele belangrijke functies in verschillende West-Afrikaanse landen en gemeenschappen. Maar door vele hardnekkige uitdagingen blijft het potentieel van dit veeteeltmodel sterk onderbenut. VSF International en zijn partners organiseerden in januari 2016 een bijeenkomst in Bamako, in het kader van een wereldwijde raadpleging over pastoralisme. Meer dan 80 vertegenwoordigers van middenveldorganisaties van rondtrekkende veehouders kwamen er samen om de uitdagingen en oplossingen voor de rondtrekkende veeteelt in West-Afrika te identificeren.

De verklaring die uit deze samenkomst voortvloeide, onderstreept onder meer het belang van een gewaarborgde toegang tot land, toegang tot productiefactoren en nood aan aangepaste basisdiensten (zoals onderwijs en een gezondheidssysteem voor mensen en dieren). In de aanbevelingen van deze verklaring ligt het accent op de nood om “(...) de toegang voor veehouders en herders tot sociale basisdiensten (gezondheid van de mens, onderwijs en opleiding, drinkbaar water) en technische diensten (dierengezondheid bijvoorbeeld) te versterken. Dit door voorzieningen die aangepast zijn aan de mobiele levenswijze van deze bevolkingsgroepen (meer bepaald mobiele diensten) (...)”.

Een dierengezondheidssysteem in de Sahel (en hoofdzakelijk in de ingesloten Sahellanden) kan alleen doeltreffende en kwaliteitsvolle diensten leveren als het aangepast is aan de noden van het pastoralisme, met andere woorden mobiliteit en de seizoenstrek. Het systeem moet dus toegankelijk zijn voor herders die vaak in zeer uitgestrekte, weinig bevolkte en afgelegen gebieden rondtrekken. Maar juist daarom zijn deze gebieden voor dierenartsen weinig aantrekkelijk om er zich te vestigen.

Op nationaal niveau zijn er al enkele landen met dergelijk dierengezondheidssysteem. Deze systemen verschillen echter sterk van land tot land zodat herders die over de nationale grenzen heen trekken voor problemen komen te staan. Het is dus van cruciaal belang dat de nationale en regionale wetgeving geharmoniseerd en afgestemd wordt op de richtlijnen en aanbevelingen van de Wereldierengezondheidsorganisatie.

Tot slot zijn er nog twee bijkomende voorwaarden die vervuld moeten zijn vooraleer dierengezondheidssystemen performant kunnen zijn: ze moeten integraal rekening houden met de uitdagingen van rondtrekkende veehouders en deze laatsten moeten betrokken zijn bij het uitwerken van het beleid en de maatregelen die op hen van toepassing zijn.

© DZG, 2016

Dierenartsen Zonder Grenzen
Paul Deschanellaan 36-38
B-1030 Brussel
BELGIË

T + 32 (0)2 539 09 89
F + 32 (0)2 539 34 90

info@vsf-belgium.org
www.dierenartsenzondergrenzen.be

Foto's :
© Tim Dirven
© Raymond Dakua

STAND VAN ZAKEN

Pastoralisme

In West-Afrika leven tal van gemeenschappen van de veeteelt en meer specifiek van de rondtrekkende veeteelt, het pastoralisme. Pastoralisme is een manier van leven waarbij veehouders zich aanpassen aan hun omgeving door rond te trekken. Veehouders trekken rond met hun kuddes op het ritme van de seizoenen, op zoek naar goede graaslanden en water. Deze seizoensgebonden migratie is belangrijk voor de productie, de handel en het overleven ten tijde van crisis (bijvoorbeeld bij langdurige droogte). Pastoralisme speelt een belangrijke rol in de West-Afrikaanse samenleving. Het vervult een unieke sociale en culturele rol, heeft een aanzienlijke micro- en macro-economische impact, draagt bij tot voedselveiligheid en -zekerheid en vult enkele belangrijke ecologische functies in.

West-Afrika telt een veestapel van meer dan 65 miljoen runderen, 200 miljoen schapen en geiten en 2,6 miljoen kameelachtigen. In deze context is pastoralisme een economische kernactiviteit. Het heeft zonder meer een toegevoegde waarde en biedt talrijke mogelijkheden in de strijd tegen armoede. In de Sahel zijn pastorale en agro-pastorale systemen goed voor meer dan 80% van het aanbod in dierlijke producten. Rondtrekkende veehouders fokken er 70% tot 90% van de runderen en 30% tot 40% van de schapen en geiten. Zij alleen al leveren 65% van het rundsvlees, 40% van het schapen- en geitenvlees en 70% van de geproduceerde melk. Ze leveren een belangrijke bijdrage aan het bruto binnenlands product (bbp).

In de ingesloten Sahellanden zoals Niger, Mali en Burkina Faso, draagt de veeteelt voor 35% tot 40% bij aan het bruto binnenlands landbouwproduct. En voor 15% aan het algemene bbp. Door de belangrijke rol van de rondtrekkende veeteelt in deze landen, kan je gerust stellen dat haar aandeel in het bbp aanzienlijk is. Een volledige dekking van de regio door veterinaire diensten is dan ook essentieel voor het maximaal benutten van het potentieel van het pastoralisme.

Dierengezondheidszorg in West-Afrika

Vanaf de koloniale periode tot nu hebben dierengezondheidssystemen in West-Afrika een belangrijke evolutie doorgaan. In het koloniale tijdperk werd een piramidale structuur opgezet om staatsgebonden technische veterinaire diensten te verzekeren. Helemaal bovenaan de piramide stond het leidinggevend personeel, verantwoordelijk voor het uitwerken van het beleid. Onder dit managementkader werkten de mensen die het uitvoerend personeel coördineerden. Deze laatste groep vormde de basis van de piramide. Het uitvoerend personeel verbleef in de dorpen zelf en stond rechtstreeks in contact met de veehouders. Ze verleenden alle mogelijke veterinaire diensten gratis.

Het is dit piramidale model dat na de onafhankelijkheid door de

nieuwe staten werd overgenomen, inclusief de technische staf en de dierenartsen. Tussen de jaren '60 en '80 vervingen de nieuwe overheden de Europese dierenartsen stelselmatig door lokale actoren. Dit proces versnelde door het aanwerven van nieuwe gediplomeerde dierenartsen die een opleiding hadden gevolgd in de voormalige USSR, in Europa en Afrika (Senegal, Maghreb-landen ...). In deze periode oefende een reeks professionele actoren binnen de dierengezondheidszorg het beroep van dierenarts uit: dierenartsen, ingenieurs gespecialiseerd in de veeteelt, techniekers, assistenten, verplegers, hulp personeel Zij maakten allemaal deel uit van de administratie. De verworvenheden van deze periode zijn legio: een sterke vaccinatiedekking, het uitroeien van de runderpest, een efficiënt circuit voor het verspreiden van medicijnen... Eén van de belangrijkste limieten waarop het systeem echter botste, met name de afwezigheid van enige vorm van zelffinanciering, betekende op termijn de ondergang ervan.

In de jaren '80 en '90 eisten internationale fondsenverstrekkers een structurele hervorming van het beleid. De overheid trok zich terug als veterinaire dienstverlener en focuste zich meer op zijn kerntaken. Het beroep van dierenarts werd geliberaliseerd. Privé-dierenartsen leverden voortaan veterinaire diensten voor veehouders en herders, tegen betaling. In een eerste fase konden ze enkel medicijnen verkopen. Later kregen ze een mandaat van de overheid om massaal preventiecampagnes te voeren tegen ziektes waarvoor een meldingsplicht

is. De terugtrekking van de openbare diensten voor dierengezondheidszorg verliep bruusk, zonder onmiddellijke overname door de privésector en zonder progressieve overgangsstrategie naar privéactoren. Met als resultaat dat de veehouders van de ene op de andere dag elke vorm van diergeneeskundige zorg verloren.

Uitdagingen en mogelijke oplossingen voor dierengezondheidszorg aangepast aan rondtrekkende veehouders

De evolutie van de dierengezondheidszorg in West-Afrika had belangrijke gevolgen voor de huidige situatie. Deze is voor een groot aantal herders op verschillende vlakken problematisch. Ten eerste hebben rondtrekkende veehouders beperkte fysieke en economische toegang tot dierengezondheidszorg. Door het verdwijnen van de openbare diensten en de eerder minimale vervanging ervan door privé-diensten, kunnen de actuele modellen en systemen voor dierengezondheidszorg niet langer een lokale, nationale en zelfs internationale dekking garanderen. Ook de ongelijke toegang tot veterinaire diensten is groot. In grote lijnen zijn er op dit vlak drie categorieën te onderscheiden: (i) de landbouwzones met focus op intensieve landbouw en met een sterke dekking door veterinaire privé-diensten, (ii) de agro-pastorale zones met een gemiddelde veterinaire dekking en (iii) de pastorale zones met zo goed als geen dekking. Deze laatste zones zijn dus vaak het sterkst achtergesteld wanneer het gaat over toegang tot gezondheidsdiensten. Er bestaan nochtans oplossingen om deze situatie aan te pakken. Een eerste mogelijke oplossing ligt in een aanmoedigingsbeleid voor

dierenartsen om zich te vestigen in de pastorale zones. Dit is echter geen vanzelfsprekende piste vermits de meeste West-Afrikaanse landen sowieso al kampen met een klein aantal beschikbare dierenartsen. Een tweede mogelijke oplossing is het opzetten van een netwerk van diergeneeskundige paraprofessionelen zodat herders een betere toegang krijgen tot veterinaire diensten. Een belangrijke categorie van paraprofessionelen zijn de lokale dierenverzorgers. Deze term verwijst naar een specifieke groep van niet-ge диплоmeerde paraprofessionelen die een training kregen in de basistechnieken voor diergeneeskundige zorg. Ze zijn zelf veehouders of herders en leveren veterinaire basisdiensten aan omliggende veehoudersgemeenschappen tegen een lage kostprijs. Deze lokale dierenverzorgers spelen dus een cruciale rol in het fysiek en economisch toegankelijk maken van dierengezondheidszorg. Op het vlak van diergeneeskundige zorg binnen de gemeenschappen zelf, is geëxperimenteerd met drie verschillende modellen. In elk model leveren de lokale dierenverzorgers veterinaire basisdiensten maar functioneren ze in een ander statuut: de lokale dierenverzorgers van de openbare technische diensten, de rondtrekkende lokale dierenverzorgers en tot slot de lokale dierenverzorgers die onder toezicht en verantwoordelijkheid van een privé-dierenarts werken. Het derde model biedt als enigste garanties voor een kwalitatief hoogstaande dierengezondheidszorg.

Een tweede uitdaging ligt in de beperkte mate waarin het beleid en de bijhorende maatregelen rekening houden met de noden van de pastorale gemeenschappen. Het is van essentieel belang dat veterinaire diensten beantwoorden aan de noden die de gemeenschappen zelf identificeerden. Die noden zijn hoog en hebben hoofdzakelijk betrekking op het identificeren van ziektes, de verzamelplaatsen van het vee, de vaccinatieperiodes (aangepast aan de epidemiologie van de ziektes, de specifieke eigenschappen van de inentingstechnieken en aan de seizoenstrek) en de preventiecampagnes die herders aansporen om de vaccinatiediensten te volgen. Om voor deze noden een oplossing te formuleren, is het noodzakelijk dat veterinaire diensten en veehouderorganisaties samenwerken. Tot slot versterken twee factoren de problemen op het vlak van toegankelijkheid van veterinaire diensten voor herders gedurende de seizoenstrek. Enerzijds de kloof tussen de beleidskaders en de noden van de herders zelf, anderzijds de zwakke samenhang tussen de beleidskaders van de verschillende betrokken landen.

BASISPRINCIPES VOOR KWALITEITSVOLLE VETERINAIRE DIENSTEN

Om goed te begrijpen hoe kwaliteitsvolle veterinaire diensten een antwoord kunnen bieden op de noden van het pastoralisme in de Sahel en op de talrijke uitdagingen die in het vorige onderdeel zijn besproken, is het belangrijk de algemene criteria te definiëren waaraan een veterinair zorgsysteem moet voldoen en de functies te benoemen die een dergelijk systeem moet vervullen. De Evaluation of Performance of Veterinary Services (PVS) evaluatietool van de Wereldgezondheidsorganisatie identificeert deze criteria en benoemt 621 competenties waaraan kwaliteitsvolle veterinaire diensten moeten voldoen. De PVS heeft tot doel "de veterinaire diensten te helpen in het omschrijven van hun prestatieniveau, het identificeren van hun tekortkomingen en zwakke punten die ervoor zorgen dat ze zich niet kunnen aanpassen aan de internationale OIE-normen, het ontwikkelen van een gedeelde visie met hun partners (hoofdzakelijk partners

uit de privésector), het definiëren van hun prioriteiten en het ontplooiën van strategische initiatieven" (OIE, 2009). Naast de PVS-tool hanteert het OIE ook de Terrestrial Animal Health Code. Deze code - waarin het derde hoofdstuk volledig gewijd is aan kwaliteit - weerhoudt enkele criteria voor het evalueren van de kwaliteit van veterinaire diensten. In de context van het pastoralisme in de Sahel zijn drie evaluatieprincipes van toepassing: onpartijdigheid (dienstverlening zonder enige vorm van discriminatie), beoordelingsvermogen (nodig voor een professionele beoordeling van de kwaliteit van de diensten) en communicatie. In dit onderdeel bespreken we deze drie principes in het kader van de PVS-evaluatietool en de uitdagingen waarmee het pastoralisme in de Sahel te kampen heeft.

Het concept onpartijdigheid wordt hier geïnterpreteerd in termen van een territoriale niet-discriminatie en omvat (i) onpartijdigheid in het ontplooiën van veterinaire paraprofessionelen om de toegang tot veterinaire diensten te verbeteren en (ii) onpartijdigheid in de communicatie en interactie met de klanten, in dit geval de herders. Op basis van dit principe moeten kwaliteitsvolle veterinaire diensten dus het hele land of de hele regio dekken en beantwoorden aan de noden van de gebruikers, waar deze zich ook bevinden. Dit betekent niet noodzakelijk dat privé-dierenartsen verantwoordelijk zijn voor een meer gelijkmatige geografische spreiding van hun diensten. Wel dat de verantwoordelijkheid hiervoor bij de staat ligt, en dit bovenop haar taken met betrekking tot de coördinatie, regulering en controle van de veterinaire diensten. De overheid kan zo voor regio's met een lage dekkinggraad privéactoren aantrekken. Dit door privé-dierenartsen te stimuleren om zich in afgelegen regio's te vestigen, of door een inclusief model te bevorderen waarin ook paraprofessionelen (veterinaire technici en lokale dierenverzorgers) worden ingeschakeld die sterker geneigd zijn om te werken in deze pastorale zones. In de Sahellanden leeft de grote meerderheid van de veehouders als rondtrekkende herders. Zij vertoeven in moeilijk toegankelijke regio's die vaak onaantrekkelijk zijn voor veterinaire privé-diensten. Het respecteren van het onpartijdigheidsprincipe is in deze landen dan ook van groot belang.

Onpartijdigheid is sterk verbonden met de mate waarin dierengezondheidszorg toegankelijk is voor rondtrekkende veehouders in West-Afrika. Toegankelijkheid hangt echter ook nauw samen met twee andere criteria uit de Terrestrial Animal Health Code, met name het beoordelingsvermogen en de human resources.

Op basis van zijn uitgangspunten erkent de Performance of Veterinary Services binnen de dierengezondheidszorg twee groepen van actoren: dierenartsen en andere universitair opgeleide en gediplomeerde actoren enerzijds, veterinaire paraprofessionelen en ander technisch personeel anderzijds. De Werelddierengezondheidsorganisatie erkent de veterinaire paraprofessionelen dus als een onmisbare schakel in het systeem van veterinaire diensten. De organisatie formuleert dan ook enkele vereisten voor deze groep: er moet een regelmatig geactualiseerde uniforme opleiding voorzien zijn, een efficiënte procedure voor officiële benoemingen en een evaluatie van de prestaties. Om dit te realiseren dient elk land het statuut (recht van uitoefening en taken), de opleiding en de controle van paraprofessionelen vast te leggen in hun veterinaire wetgeving. Vandaag blijft het statuut en de institutionele verankering van de lokale dierenverzorgers - een subcategorie van de paraprofessionelen - in West-Afrika echter vaak onduidelijk gedefinieerd. De nationale wetgeving m.b.t. deze groep verschilt bovendien van land tot land. In bepaalde landen is hun werk zelfs illegaal. Het gevolg is dat in de Sahelregio het opleidingsniveau, de technische vaardigheden en de omkadering van deze belangrijke groep van dierenverzorgers sterk verschilt tussen de landen.

Een laatste basisvoorwaarde voor het leveren van kwaliteitsvolle veterinaire diensten is communicatie. In de context van het pastoralisme in West-Afrika speelt communicatie en uitwisseling met de herders een cruciale rol voor epidemiologisch toezicht. Veehouders zijn sleutelfiguren in het opsporen en melden van alle mogelijke ziektesymptomen. De veterinaire diensten – zowel de privé- als openbare diensten – spelen op hun beurt een belangrijke rol in het informeren van de veehouders over de resultaten van de toezichtprogramma's. De veehouders moeten namelijk de bestrijdingsplannen en -maatregelen tegen ziektes implementeren. Binnen de context van het West-Afrikaans pastoralisme zijn rondtrekkende veehouders en hun organisaties de directe partners van de veterinaire diensten. Deze relatie is ook van groot belang voor het uitwerken van de veterinaire wetgeving. De veehoudersorganisaties zijn de spreekbuis voor de herders. In die hoedanigheid hebben ze de plicht en het recht om met de veterinaire autoriteiten van elk land te communiceren en zo de veterinaire wetgeving uit te werken en te wijzigen.

DE ROL VAN SUB-REGIONALE EN REGIONALE WEST-AFRIKAANSE INSTELLINGEN OP HET VLAK VAN DIERENGEZONDHEID

In de vorige hoofdstukken identificeerden we de uitdagingen voor het leveren van kwaliteitsvolle dierengezondheidszorg die aangepast is aan de noden van het pastoralisme in West-Afrika. Er werden oplossingen besproken en gekaderd binnen de Performance of Veterinary Services en de principes van de Terrestrial Animal Health Code van de OIE. Dit kader kan ook op regionaal niveau bekeken worden, door de instellingen die verantwoordelijk zijn voor regionale integratie. Hun taak bestaat er onder andere uit om de OIE-richtlijnen te implementeren. Het betreft hier meer bepaald de Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse Staten (ECOWAS) en de West-Afrikaanse Economische en Monetaire Unie (UEMOA).

Context

Voor het pastoralisme in West-Afrika zijn ECOWAS en UEMOA veruit de belangrijkste organisaties voor regionale integratie. Beide organisaties namen de laatste jaren al verschillende initiatieven om de nationale wetteksten van hun lidstaten over de seizoenstrek, en de gezondheid en het welzijn van land- en waterdieren te harmoniseren. De UEMOA keurde verschillende besluiten goed over veterinaire medicatie en voedselveiligheid. Op basis van deze besluiten werden voor bovenstaande thema's permanente overlegorganen opgericht tussen de verschillende lidstaten en de Unie. Het besluit van ECOWAS over het reglementeren van de seizoenstrek tussen de verschillende lidstaten is één van de belangrijkste wettelijke kaders in de context van het West-Afrikaans pastoralisme. Dit besluit, en het daaruit voortvloeiende International Transhumance Certificate (ITC), staat de grensoverschrijdende seizoenstrek tussen alle lidstaten van ECOWAS toe. Het certificaat moet jaarlijks vernieuwd worden en laat toe het vertrek van de rondtrekkende veehouders te controleren, de veterinaire bescherming van de veestapel te verzekeren en de gemeenschappen in de regio's tijdig te informeren over de aankomst van de kuddes.

Tekortkomingen

We kunnen dus besluiten dat beide organisaties zowel de wettelijke kaders als de nodige voorzieningen ontwikkelden voor kwaliteitsvolle veterinaire diensten. En dat ze zich daarvoor baseren op de OIE-code. Binnen deze organisaties zijn ook discussieplatformen voorzien voor rechtstreekse informatie-uitwisseling tussen verschillende partners, waaronder bijvoorbeeld de veterinaire commissie van de UEMOA. Ondanks deze regionale initiatieven blijven de uitdagingen groot om kwaliteitsvolle veterinaire diensten te garanderen voor herders in West-Afrika. In de eerste plaats moet het harmoniseringsproces verder versterkt worden en dit zowel op intern als extern vlak. In de bestaande reglementen zijn sommige thema's immers nog steeds niet behandeld. Een van die thema's betreft de lokale dierenverzorgers. Zij spelen een cruciale rol in het fysiek en economisch toegankelijker maken van dierengezondheidszorg in de pastorale regio's in West-Afrika. Maar hun statuut is nog niet duidelijk vastgelegd. Ondanks het feit dat de meeste reglementen zich baseren op de richtlijnen van de OIE blijven er belangrijke tekortkomingen, die weg gewerkt moeten worden. Voor de lokale dierenverzorgers betekent dit concreet dat er dringend nood is aan een verduidelijking

van hun rol, statuut, opleiding en toezicht. Vandaag zijn de lokale dierenverzorgers in verschillende landen – waaronder Mali en Burkina Faso – niet opgenomen in de wetgeving. Ze werken dus in de illegaliteit en hun statuut en werk zijn op geen enkele manier institutioneel verankerd.

Naast een verdere interne harmonisering dringt ook een externe harmonisering zich steeds sterker op. Door het grensoverschrijdende karakter van de seizoenstrek stoppen rondtrekkende veehouders niet aan de UEMOA/ECOWAS-grenzen. Het is dus essentieel om de regels over dierengezondheidszorgsystemen tussen de zones van UEMOA, ECOWAS en ook de Communauté Économique et Monétaire des États de l'Afrique Centrale (CEMAC) te harmoniseren. Dit om gedeelde standaardnormen voor dierengezondheidszorg te creëren in de landen die rondtrekkende veehouders en hun kuddes doorkruisen. Een tweede lacune betreft de rol van de veehouders en

verwijst naar het communicatieprincipe van de OIE-code. De reglementering van de UEMOA kaart dit principe aan. Maar ondanks de opmerkelijke vooruitgang in enkele landen, moet de opname van de rondtrekkende veehouders in de wetgeving verder uitgewerkt worden, alsook een verduidelijking van hun rol als integrale schakel in het systeem van diergeneeskundige zorgverlening.

Tot slot vormt de uitvoering van de regionale reglementen door de lidstaten zelf een laatste uitdaging, maar zeker niet de geringste. In sommige landen wordt de reglementering niet toegepast. De unilaterale beslissing van Benin in 2003 om zijn grenzen te sluiten voor rondtrekkende veehouders uit Burkina Faso en Niger is een perfecte illustratie hiervan. Deze beslissing gaat lijnrecht in tegen de rechten die verleend worden met het International Transhumance Certificate van de ECOWAS. Dit certificaat verzekert herders en hun vee immers vrije doorgang in de hele ECOWAS-zone.

TER CONCLUSIE

Een systeem voor dierengezondheidszorg kan pas kwaliteitsvolle diensten leveren aan rondtrekkende veehouders in West-Afrika wanneer het de richtlijnen van de Werelddierengezondheidsorganisatie respecteert. Het onpartijdigheidsprincipe en het ontplooiing van systemen die dierenartsen en dierenverzorgers verenigen in pastorale zones zijn instrumenten bij uitstek om de bestaande uitdagingen het hoofd te bieden. De regionale integratie organisaties en hun betrokken lidstaten moeten de problematiek van de geografische dekking door de bestaande veterinaire zorgsystemen ernstig nemen. Het inzetten van veterinaire paraprofessionelen die onder toezicht werken van een dierenarts en actief zijn in de afgelegen pastorale regio's, is een doeltreffende manier om de fysieke en economische toegankelijkheid van dierengezondheidszorg te garanderen. Om de voordelen van een netwerk van dierenartsen en dierenverzorgers ten volle te benutten, dient het statuut van de lokale dierenverzorgers in de verschillende landen verduidelijkt en geharmoniseerd te worden. Meer specifiek dienen de rol en de organisatie van de lokale dierenverzorgers, hun omkadering door dierenartsen, hun opleiding en het toezicht op hun activiteiten verder uitgewerkt te worden. De harmonisering van al deze aspecten kan gebeuren op basis van de richtlijnen van de Werelddierengezondheidsorganisatie met betrekking tot dierenverzorgers. De OIE erkent het nut en zelfs de noodzaak van het ontplooiing van een netwerk van lokale dierenverzorgers en legt de focus op het formuleren van een aantal criteria (uniforme opleiding, procedures voor het evalueren van de prestaties ...) waaraan deze paraprofessionelen moeten voldoen. Naast een interne harmonisatie (die eveneens thema's omvat als dierenwelzijn en one health) dringt zich ook een externe harmonisatie op. Zo moeten de verschillende wetgevingen van de betrokken staten beter op elkaar afgestemd worden. Tot slot moeten rondtrekkende veehouders betrokken zijn bij het opstellen en implementeren van de wetgeving die hen aanbelangt. Enkel zo kan een systeem voor dierengezondheidszorg aangepast zijn aan de noden van haar gebruikers, de rondtrekkende veehouders. Er bestaan vandaag al initiatieven en organen – zoals de veterinaire commissie binnen de UEMOA – die hier werk van maken. Meer inspanningen zijn nodig voor het stimuleren van de participatie van herders via de structuren die hen vertegenwoordigen, zoals de boerenorganisaties.

Bronvermelding

Agronomes et vétérinaires sans frontières, Dispositifs de santé animale de proximité de qualité- synthèse d'expériences, Analyse, Leçons apprises, Recommandations • ALIVE, Note de politique sur la fourniture de prestations de service en santé animale • Alphonse R., 2006, Synergie entre les services vétérinaires et les associations d'éleveurs dans l'accès aux services de santé animale : le cas du Mali, Séminaire régional OIE/UA-IBAR FAO N'Djamena (Tchad) 13-15 février 2006 • Bastiaensen P et al, 2012, Rapport d'analyse des écarts PVS- République du Niger, OIE • Béchir A., 2006, L'exercice de la profession vétérinaire privée au Tchad, Séminaire régional OIE/UA-IBAR FAO N'Djamena (Tchad) 13-15 février 2006 • Bellemain, V. & Bourzat, D., 2014, Rapport d'analyse des écarts PVS- Tchad, OIE • Biloua Essomba, E., 2009, Etat des lieux des réglementations pharmaceutiques vétérinaires dans la zone CEMAC et perspectives, Thèse de doctorat vétérinaire de l'Université Cheikh Anta Diop de Dakar • Blein, R., 2015, Vers une prospective régionale sur le pastoralisme en Afrique de l'Ouest, Inter-Réseaux Développement Rural • Bonnet B., 2001, Projet d'appui au secteur privé de l'élevage: évaluation à mi-parcours et faisabilité d'un programme national • De Jode, H., 2009, Modern and Mobile, IIED • Diop B. & Bessin R., 2004, Liens entre agents non professionnels et services vétérinaires officiels en Afrique au Sud du Sahara, Rev. sci. tech- Off- int- Epiz., vol 23 (1), p147-156 • FAO, 2013, La transhumance transfrontalière en Afrique de l'Ouest, Proposition de plan d'action • Fermet-Quinet E., 2006, Efficience comparée de la mise en œuvre de actions sanitaires par le secteur public et le secteur privé, Séminaire régional OIE/UA-IBAR FAO N'Djamena (Tchad) 13-15 février 2006 • Leonard D., 2002, Les auxiliaires d'élevage et la profession vétérinaire dans le contexte de la privatisation en Afrique, Les premiers soins de santé animale au 21ème siècle, adapter les règles, les politiques et les institutions, Kenya 15-18 octobre 2002 • Modjoso D., 2011, Analyse de la législation vétérinaire togolaise relative à la santé publique au regard des lignes directrices de l'OIE • OECD/SWAC, 2008, Livestock in the Sahel and West Africa. Promoting and Supporting Change in Transhumant Pastoralism in the Sahel and West-Africa. Policy Note Number 3 • OIE, 2014, Chapitre 3 Qualité des services vétérinaires, Code sanitaire pour les animaux terrestres • OIE, 2009, Outil de l'OIE pour l'évaluation des performances des Services Vétérinaires, Quatrième édition, 2009, imprimé à l'OIE • Samaké F., 2006 Efficience et coût des services de santé animale fournis par le secteur public et le secteur privé : l'exemple du projet d'appui au secteur privé de l'élevage (Mali, 1998-2001), Séminaire régional OIE/UA-IBAR FAO N'Djamena (Tchad) 13-15 février 2006 • Sékou B., 2006 Les organismes statutaire vétérinaires en Afrique de l'Ouest, Séminaire régional OIE/UA-IBAR FAO N'Djamena (Tchad) 13-15 février 2006 • Seydou M., 2008, La prise en charge de la santé animale au Niger: fonctionnement du dispositif dans le département de Tanout, Master en sciences sociales • Sidibé S., 2006, Revue des politiques des services vétérinaires dans l'épidémiologie en Afrique, Séminaire régional OIE/UA-IBAR FAO N'Djamena (Tchad) 13-15 février 2006 • Tearfund, 2015, A la croisée des chemins: analyse de l'impact des politiques pastorales sur les éleveurs d'Abalak, Niger • Thonnat J., La formation des auxiliaires d'élevage au Tchad: principes et application, agridoc revue thématique • Thonnat J. et al, 2003, Rôle, place et statuts de l'auxiliaire communautaire dans un réseau national de santé animal : constats et problématiques, Atelier sur les auxiliaires vétérinaire /PACE- 24 mai 2003 • Tine R., 2010, La législation vétérinaire au Burkina Faso: Etat des lieux et perspectives, Mémoire de Master II Santé Publique Vétérinaire • VSF/B, 2011, Historique de la santé animale de proximité au Niger • Van Vlaenderen, 2014, Document de capitalisation de l'expérience de mise en œuvre d'un système original de santé animale de proximité • <http://www.oecd.org/swac/publications/38402714.pdf>

BEST PRACTICE: SVPP EN DIERENGEZONDHEIDSZORG IN NIGER

Om aan veehouders – en meer specifiek de meest kwetsbaren onder hen - veterinaire diensten aan te bieden die kwaliteitsvol, betrouwbaar, toegankelijk (fysiek en financieel) en duurzaam zijn, ontwikkelde en implementeerde Dierenartsen Zonder Grenzen een uniek concept: de Service Vétérinaire Privé de Proximité (SVPP). Het concept is gericht op een gemeenschapsgeoriënteerde diergeneeskundige zorg, met focus op de ingesloten zones. De term “dienst” onderstreept de rol van de SVPP binnen een gemeenschap, de term “diergeneeskundig” verwijst naar het gekwalificeerde personeel op het vlak van dierengezondheid. De benaming “privé” geeft aan dat het een staatsonafhankelijke structuur is. Het woord “nabijheid” verduidelijkt dat het om een dienst gaat die geleverd wordt in de dichte nabijheid van de veehouders.

De SVPP bestaat uit drie luiken die verschillende actoren samenbrengen. De veehouders en hun organisaties vormen de kern van de SVPP. Het eerste luik omvat het praktische aspect: een SVPP bestaat uit een rurale dierenkliniek en een netwerk van lokale dierenverzorgers die werken onder de verantwoordelijkheid van een dierenarts. Binnen dit luik krijgen de veehouders dus de veterinaire diensten aangeboden. Het oprichten van een SVPP vereist het respecteren van een specifieke procedure die zowel de selectie van de dierenarts als de opleiding van de lokale dierenverzorgers omvat.

Het tweede luik omvat de controle. De SVPP werkt onder toezicht van het betrokken ministerie en de technische overheidsdiensten. Deze werkwijze behoort tot de basisprincipes van de SVPP, die op hun beurt gebaseerd zijn op de privatisering van de dierengezondheidszorg en het focussen van de staat op zijn kerntaken op het vlak van dierengezondheid. De controle van de SVPP gebeurt ook door de veehoudersorganisaties, die een recht van inzage hebben met betrekking tot de activiteiten, de opvolging en de kwaliteit van de geleverde diensten van de SVPP.

Het derde en laatste luik gaat over het bewustmaken van onder andere de veehoudersorganisaties en de lokale autoriteiten. Sensibilisering is cruciaal voor het verspreiden van informatie rond de basisaspecten van dierengezondheid, het belang van preventie en de rol en plaats van de lokale dierenverzorgers...

In Niger startte de ontwikkeling van de SVPP in 2003. Dankzij de steun van verschillende technische en financiële partners en met de steun van het veeteeltministerie, werden door de jaren heen bijkomende SVPP's opgestart. In 2014 telde Niger 16 SVPP's en een netwerk van ongeveer 545 operationele lokale dierenverzorgers. Deze SVPP's en lokale dierenverzorgers zijn verdeeld over 29 departementen en dekken samen 49% van de nationale veestapel. Niger beschouwt de SVPP-benadering vandaag als de beste garantie op kwaliteitsvolle dierengezondheidszorg voor lokale veehouders.

De SVPP-benadering is verankerd in de wetgeving van Niger. Dit laat toe het systeem op brede schaal in te zetten en alle zones in Niger te voorzien van diergeneeskundige zorg. In de verordening waarin de missie en oprichtingsvoorwaarden voor een SVPP zijn vastgelegd, wordt een zeer duidelijk onderscheid gemaakt tussen de taken en verantwoordelijkheden van de openbare en de private veterinaire diensten. De wetgeving meldt ook de lokale dierenverzorgers en erkent hen als sleutelfiguren in de context van het pastoralisme in Niger. Ze hebben een eigen juridisch statuut, krijgen een gestandaardiseerde opleiding en ontvangen een certificaat dat hen toelaat hun werk uit te oefenen. Ook de opvolging van en het toezicht op de lokale dierenverzorgers is duidelijk geregeld. De wetgeving stelt dat dierenverzorgers enkel onder de verantwoordelijkheid van een openbare of privé-dierenarts hun werk mogen uitvoeren.

Het voorbeeld van de SVPP en haar juridische verankering in Niger kan een inspiratiebron zijn voor andere landen in de regio. Dit systeem kan ook de organisaties voor regionale integratie stimuleren om de tekortkomingen van de bestaande kaders te harmoniseren.

